Redevoeringen

VAN DEN RIJKSCOMMISSARIS, RIJKSMINISTER DR A. SEYSS-INQUART EN DEN PRESIDENT VAN DEN NEDERLANDSCHEN KULTUURRAAD, PROF. DR G. A. S. SNIJDER, NAAR AANLEIDING VAN DE INSTALLATIE VAN DEN NEDERLANDSCHEN KULTUURRAAD OP WOENSDAG 11 FEBRUARI 1942 TE DEN HAAG.

UITGEGEVEN VOOR DEN
NEDERLANDSCHEN KULTUURRAAD
DOOR UITGEVERIJ „HAMER" DEN HAAG

Redevoeringen

VAN DEN RIJKSCOMMISSARIS, RIJKSMINISTER DR A. SEYSS-INQUART EN DEN PRESIDENT VAN DEN NEDERLANDSCHEN KULTUURRAAD, PROF. DR G. A. S. SNIJDER, NAAR AANLEIDING VAN DE INSTALLATIE VAN DEN NEDERLANDSCHEN KULTUURRAAD OP WOENSDAG 11 FEBRUARI 1942 TE DEN HAAG.

UITGEGEVEN VOOR DEN
NEDERLANDSCHEN KULTUURRAAD
DOOR UITGEVERIJ „HAMER" DEN HAAG , 1942

Rede

VAN DEN RIJKSCOMMISSARIS, RIJKSMINISTER DR A. SEYSS-INQUART, NAAR AANLEIDING VAN DE INSTALLATIE VAN DEN NEDERLANDSCHEN KULTUURRAAD OP WOENSDAG 11 FEBRUARI 1942 TE DEN HAAG.

Mijnheer de President, Dames en Heeren,

Wij zijn hier bijeengekomen om op plechtige wijze den Nederlandschen Kultuurraad in te wijden. Ondanks den overstelpenden vloed van wereldschokkende gebeurtenissen, temidden waarvan wij ons welbewust en als werkende menschen geplaatst zien, is de instelling van den Nederlandschen Kultuurraad geenszins een onbeteekenende toevalligheid of een bestuursmaatregel zonder meer als zoovele andere. Ik geloof veeleer door dezen maatregel aan een diepgevoelde noodzaak tegemoet te komen, welke evenzeer zijn reden vindt in den tegenwoordigen toestand van het Nederlandsche volk, als in mijn taak als vertegenwoordiger van het Duitsche rijk in dit land. Dit geeft mij aanleiding tot principieele uiteenzettingen, want de noodzakelijkheid van dezen maatregel kan slechts dan begrepen worden, wanneer de functie van de kultuur niet slechts in het openbare leven, maar ook en vooral in het leven, het groeien en werken eener gemeenschap, ons duidelijk is geworden.
Ik wil hier niet met een polemiek beginnen aangaande al die theoretische vragen en opvattingen, welke voor de nieuwe werkelijkheid, waarin wij ons bevinden, haar beteekenis verloren hebben. Dat Rembrandt Nederlander was en slechts als zoodanig een Rembrandt kon zijn en kon worden, daaraan behoeft men heden geen woord meer te verspillen. Dit was niet altijd zoo vanzelfsprekend als het nu voor ons is. Alle

andere opvattingen evenwel hebben haar geldigheid verloren, om het even of zij nu als ideaal een internationale of universalistische menschheidskultuur hadden dan wel kultuur slechts vanuit het gezichtspunt van den enkeling in het algemeen begrepen, vanuit het individu, dat als het ware autark is, los van alle bindingen leeft en door een uit hooger sferen ontvangen geniale vonk scheppend werkzaam is. Deze beide opvattingen zijn overigens slechts twee verschillende conclusies van denzelfden gedachtengang, n.l. die, die den geest en de geestelijke, dus de kultureele, prestatie los van de natuurlijke voorwaarden en van de grondslagen van alle leven ziet en aan een abstracte autonomie wil onderwerpen. Deze opvatting vindt haar oorsprong in de tenslotte heillooze abstracte splitsing van het geheele leven in van elkaar onafhankelijke gebieden van geest en materie, in een scheiding tusschen een „hoogere" wereld van den geest, van een innerlijke wereld van de ziel en een „lagere" en slechts uiterlijke wereld van de stof. Deze splitsing en scheiding vormen de kiem voor de „ziekte der Europeesche kultuur", die zonder meer het kenmerk is, niet slechts van den kultureelen, maar ook van den geestelijken en politieken toestand van Europa.

Deze vragen zal ik niet verder uitwerken. U zult dien zin over Rembrandt, dien ik zooeven uitsprak, misschien als een banale vanzelfsprekendheid beschouwd hebben; en toch ligt daarin onze geheele kultuurbeschouwing opgesloten. Daarentegen kunnen de vertegenwoordigers van een universalistische of internationaal gerichte wereldbeschouwing de waarheid van deze uitspraak eigenlijk niet verdedigen.

Niet slechts de resultaten van de wetenschap en het onderzoek, maar in de eerste plaats onze eigen persoonlijke belevenissen, voornamelijk in den oorlog, waar men zijn bestaan onmiddellijk tot op den diepsten en meest elementairen oorsprong moet terugbrengen om „überhaupt" te kunnen bestaan, en ons politiek beleven van dezen histo-

rischen tijd, waarin wij handelend, werkzaam en duldend stonden en staan, hebben ons geleerd wereld en leven anders en nieuw te zien. En deze nieuwe wereldbeschouwing heeft ons, waar wij onmachtig waren en geen weg zagen uit de verwarring van den tijd, maar als het ware reeds in doodsstrijd lagen, de kracht en sterkte gegeven deze te boven te komen en ons tegelijkertijd den weg tot genezing, die ligt in de overwinning op die „ziekte der Europeesche kultuur" en tot nieuwe ontplooiïng gewezen. Het was als een wonder, en inderdaad, het was een openbaring: de openbaring der gemeenschap als het oorspronkelijk element van ons leven. Wij hadden in den nood de kameraadschap beleefd en vonden daarin de gemeenschap, totdat wij uit de idee en uit de werkelijkheid van de volksgemeenschap eindelijk de kracht putten, waardoor wij weer gezond en machtig werden en dat niet slechts in politieken zin.
In het bijzonder werden wij weer machtig in onze kultuur. Hier niet minder dan op politiek gebied kunnen wij de verandering, welke zich in tien jaren voltrokken heeft en zich verder voltrekt, nauwelijks begrijpen. De oorzaak hiervan ligt uitsluitend hierin, dat de kultuur in al hare uitingen en vormen in plaats van zich los te maken uit het gemeenschappelijk lot, weer daarin betrokken werd en dat de kultuurscheppende en kultuurdragende mensch uit zijn vereenzaming werd bevrijd en weer aan de gemeenschap van zijn volk werd gebonden.
Het belangrijkste principe van onze kultuuropvatting is, dat elke echte kultureele prestatie slechts op den bodem en uit het leven van het volk kan groeien en dat zij daarom tegenover dit volk ook weer verplichtingen heeft, dat dus de kultuur haar oorsprong evenals haar taak altijd vindt in den dienst aan het leven van het volk. Evenmin als de kultuur in haar geheel uit dezen samenhang kan worden losgemaakt zonder ziek te worden, evenmin kan de scheppende enkeling, die op kultureel gebied iets tot stand brengt, zich aan

de banden van zijn gemeenschap onttrekken. Kultuur is niets anders dan de gezamenlijke uitdrukking der scheppende krachten, die in een volk leven en door den scheppenden enkeling zichtbaar en werkzaam worden gemaakt om het bestaan zijn vorm te geven.
Ik omschreef het begrip „kultuur" als de gezamenlijke uitdrukking der scheppende kracht van een volk. Deze omschrijving is eensdeels zeer ruim, aangezien zij ook alles omvat, wat wij heden in het algemeen niet meer onmiddellijk tot het gebied der kultuur rekenen, zooals de krijgskunst, de staatkunde en landbouwkundige of zuiver technische prestaties, daar elke bewuste vorming van het zijn door den mensch kultuur is in den ruimsten zin des woords. Anderzijds gaat deze omschrijving ook niet diep genoeg, want het volkseigene zelf, als de voedingsbodem van elke kultuur, is reeds een bijzondere uitdrukking van het samenwerken der machten van het bloed — dus van de soort en het ras — en van den bodem — derhalve van de ruimte en het landschap, waarin een bepaald ras bepaalde vormen van de in haar levende werkelijkheid heeft uitgedrukt, welke in al haar veelvuldigheid en verscheidenheid voor altijd en onverbrekelijk uit den eersten oorsprong van het ras zijn gesproten en slechts daardoor in leven blijven. Waar deze samenhang verloren gaat of overheerscht wordt door invloeden van vreemdsoortige, derhalve rassisch vreemde levenswetten, daar wordt de echte, n.l. nog met haar oorsprong verbonden, kultuur ziek en het geheele volksche leven wordt aangetast. Aan dit gevaar is het Griekendom bezweken, kort nadat het zijn hoogste kultureele prestaties had verricht, doordat het na de Perzische oorlogen Vooraziatische levensopvattingen in zijn tot dusverre op zichzelf staande en gezonde levenshouding opnam; daaraan bezweken de Romeinen, toen zij het eerst uit het verwoeste Carthago de besmetting, gelegen in de levenswetten van vreemde rassen, hun Rijk binnenhaalden; dezelfde wortel heeft de ziekte, waaraan Europa weldra

reeds eeuwen lijdt en welke het avondland de ontbinding nabij bracht, totdat men haar door de ontdekking van haar oorsprong weer te boven kon komen. Men komt haar bij ons te boven doordat men zich weer van de gemeenschap bewust wordt, waarmede wij het diepst verbonden zijn en waarin wij volgens de ons door volksaard en stam eigen geworden vormen leven: de gemeenschap van het ras. Naarmate wij deze gemeenschap als den oorsprong van ons leven hebben teruggevonden, ontvangen wij ook haar kracht en sterkte.
Deze ontwikkelingsgang moet en zal zich krachtens een levende en historische wetmatigheid, die nu reeds duidelijk zichtbaar is, in het geheele gebied van ons door het Noordsch-Germaansche element bepaalde ras voltrekken, overal waar de wil om gezond te worden en tot het nieuwe leven te komen nog werkzaam is. Deze weg terug naar onzen oorsprong beteekent in verhouding tot ons recent verleden — dat der laatste eeuwen — een ommekeer van ontzaggelijken omvang, een werkelijk totale revolutie, daar voor haar geen gebied afgesloten kan blijven. Doordat wij ons van onze echte levende waarden rekenschap geven, wordt de orde, die de vormen van den jongsten tijd bepaalde en die sedert de Fransche revolutie gold, met haar waarden en maatstaven twijfelachtig en hol. Dat wil evenwel niet zeggen, dat wij dit verleden als zoodanig verloochenen, maar wij zien het vanuit een nieuw gezichtspunt. Wij brengen uit dit verleden de schatten aan het licht volgens onzen maatstaf van waarde en onwaarde en wij laten de echte, uit het volkseigene en uit het ras voortkomende, krachten onze toekomst binnen stroomen. Het is een kenmerk van deze revolutie, dat zij alles moet vernietigen en afbreken, wat als het ware als een verstarde korst de bronnen van ons gezonde leven afsloot en bijna deed uitdrogen. Juist daardoor is zij in staat deze bronnen weer te doen vloeien, opdat de ware vorm van ons volksbestaan van alle ontaarding bevrijd worde

en dit volksbestaan des te zuiverder en stralender als doel en inhoud van ons leven en ons lot ons voor oogen worde gesteld. In dezen zin heeft deze revolutie in haar diepsten kern een behoudend, conservatief karakter.

Deze ontwikkelingsgang voltrekt zich volgens de wet der gemeenschap, want deze alleen sluit de grootste mogelijkheden in, maar brengt ook de hoogste verplichting met zich mede. Deze verplichting n.l., dat er geen handelen en geen werkzaamheid bestaan kunnen buiten de gemeenschap of anders dan ten behoeve van deze. Het dóórbreken van deze wet is niet iets van vandaag op morgen. Groote dingen moeten groeien en rijpen en hoe vaster wij van dit groeien en rijpen overtuigd zijn, des te zekerder mogen wij de vruchten afwachten. Weliswaar ontheft ons dit niet van onze verantwoording en de verplichting, zelf dit groeiproces mee te maken, het te bevorderen en te hoeden.

Wanneer ik in verband met dit inzicht nu inga op de verhouding van staat en kultuur in het algemeen en op de omstandigheden, waaronder de bevordering van de kultuur van staatswege hier in Nederland plaats vindt, dan wordt daarmede tevens duidelijk bepaald, welk onmiddellijk verband er tusschen mijn zeer algemeene beschouwingen en datgene, wat ons vandaag tezamen brengt, bestaat. Het was absoluut niet altijd zoo vanzelfsprekend, als het ons nu misschien toeschijnt, dat de Staat zich zelf kultureele plichten oplegt en dat hij zich, daarnaast en bovendien, de bevordering en de verzorging van het kultureele leven tot doel stelt. Het eerste was altijd dáár het geval, waar een gezond volk op het hoogtepunt van zijn macht de vorm van een hem passenden staat verworven had en vanuit dezen rijkdom voor zich zelf en zijn bloei een gedenkteeken oprichtte. Zoo moet men de Akropolis van Athene zien en de geweldige bouwwerken der Romeinen, welke de millennia overleefd hebben, en zoo moet men ook de architectonische scheppingen van het nieuwe Duitsche Rijk zien en waardeeren.

Eenigszins anders zijn de kultureele scheppingen van afzonderlijk groote heerschers en dynastieën, welke — wanneer zij heden voor ons ook als getuigen van geheele tijdperken gelden — toch hun aanleiding niet vonden in het dóórbreken der scheppende kracht van een volk, welke naar verwerkelijking streeft, maar in het doel om een enkelen heerscher of een heerschersgeslacht te verheerlijken; ik denk daarbij b.v. aan de Egyptische pyramiden of ook aan het hooghartig grafmonument van Theodorik in Ravenna. Weer iets anders is het, indien een kultureele prestatie door den staat wordt volbracht, met een uitgesproken politiek doel. Dit was b.v. het geval, toen Karel de Groote oude Germaansche heldenliederen liet opteekenen, om ook van dezen kant het bewustzijn van eenheid tusschen de door hem voor het eerst politiek vereenigde Germaansche stammen te bevorderen. Als wij afgezien van die bevordering en verzorging van kultureele aangelegenheden door afzonderlijke heerschers, die minder politiek bedoeld waren, maar veeleer uit den wensch, een vorstelijken Maecenas te spelen, voortsproten, moeten wij zeggen, dat een bevordering van de kultuur van staatswege in de tegenwoordige beteekenis, in het verleden practisch niet bij ons heeft plaats gevonden. Dragers van het kultureele leven waren langen tijd bijna uitsluitend de kloosters, daarna de adel en later de burgerij; het Rijk had in het geheel geen directen invloed op de ontwikkeling en indirect slechts in zooverre, als kerk en standen leden van het Rijk waren. Daarmede hangt samen, dat wij in den overvloed en onder den onmetelijken rijkdom aan kultuurgoederen en gedenkteekenen der vroegere eeuwen nauwelijks getuigenissen eener echte rijkscultuur bezitten. Deze omstandigheid is van groote beteekenis, want zij kenmerkt in het algemeen den vorm van dát Rijk, dat weliswaar als de idee van een ordening van het avondland een groote bindende realiteit bezat, maar zich niet kon laten gelden als een verplichtende en beslissende werkelijkheid.

Met deze korte schets is de tegenwoordig voor ons allen zichtbare kultureele taak van den staat aangeduid. De absolutistische zuivere politie- en ambtenarenstaat gaf in kultureele aangelegenheden slechts in zooverre van negatief interesse blijk, dat deze geen verstoring van de rust en de orde mochten teweeg brengen. De poging van den humanistischen welvaartsstaat, om den staatsburger zooveel kultuurgoederen toe te kennen en toe te meten als noodig is voor de instandhouding van zijn tevredenheid en zijn levensstandaard, kan men nog niet als de vervulling eener kultureele taak van dezen staat beschouwen. Een veel verder gaande verplichting jegens de kultuur als de scheppende levensuitingen van het volk heeft echter de staat, die als inhoud en doel de organische vorming van de volksgemeenschap nastreeft. Slechts van het wezen van dezen staat uit kunnen wij ook zijn kultureele taak begrijpen. De staat is de vorm, die de natie zich geeft, om zichzelf tot de hoogste macht en de in haar sluimerende krachten tot de grootste vruchtbaarheid en tot een welgeordenden inzet voor het gemeenschappelijk welzijn te brengen. De staat is dus geenszins het doel, maar is een middel, een middel dat evenzeer voor de ontplooiing der volksgemeenschap als ter beveiliging van haar voortbestaan dient. In deze functie neemt de staat zelf als monopolie afzonderlijke kultuurgebieden in den ruimsten zin voor zijn rekening, n.l. die gebieden, welke direct de ontplooiing en de beveiliging van de volksgemeenschap dienen: de staatkunde en de krijgskunst. Maar ook alle andere kultureele gebieden zijn voor den staat van belang en worden hem derhalve tot een taak gesteld, die de kultuurpolitiek moet vervullen.

Ter voorkoming van misverstand vestig ik er nogmaals de aandacht op, dat ik hier het begrip staat niet in de beteekenis van het bestuursapparaat gebruik, dat voor het goed functioneeren van het openbare leven en voor het bewaren van het evenwicht tusschen de hierin werkzame onderling

verscheidene krachten en spanningen noodzakelijk is. Staat beteekent veeleer de eenheid tusschen de beweging als draagster van den politieken wil in het volk en het bestuursapparaat als het instrument, dat dezen wil uitvoert, om de volksgemeenschap tot werkelijkheid te doen worden. De volksgemeenschap is immers niet iets, wat men eens en voor altijd bereikt heeft, maar zij is tegelijk werkelijkheid en taak: de volksgemeenschap is als onze hoogste en natuurlijke levensvorm slechts duurzaam, wanneer de opvoeding tot de gemeenschap en de verwerkelijking van de gemeenschap voortdurend als taak gevoeld en volbracht wordt.

Als wij het resultaat van alle hier voorgedragen gedachten met het oog hierop samenvatten, zien wij in feite drie arbeidsgebieden voor de kultuurpolitiek van den staat:

In de eerste plaats heeft deze het kultureele leven van alles te reinigen, wat kennelijk ziekte of ziektekiem of reeds uitwas ten gevolge van de ontbinding en vernietiging van de nationale kultuur is. Deze tak der kultuurpolitiek omvat in de eerste plaats maatregelen, voor welke de voorwaarden onbetwistbaar zijn vastgelegd door een absoluut zekere beslissing aangaande waarde en onwaarde, eigen en vreemd, gezond en ziek. Dit is overal het geval, waar zich parasieten van een vreemd ras binnen het lichaam der nationale kultuur hebben vastgezet. Zoo is b.v. in het bijzonder de uitschakeling der Joden en der typisch Joodsche kultuurproducten de eerste maatregel, welke den weg voor een positieve kultuurpolitiek vrijmaakt. Veel moeilijker is de vraag in gevallen, waar het gaat om de uitschakeling van zulke evenzeer ontbindende, ziekelijke en vreemdsoortige kultuurproducten, die echter door hen worden voortgebracht, die tot het eigen volk behooren, maar op een of andere wijze of te eenige tijd door het vreemde vergif zijn geïnfecteerd, zonder dat men dit nu nog in details vast kan stellen en bewijzen. Daar echte kultuur slechts uit den voedingsbodem van het door één bloed verbonden volk kan groeien en elke vermenging, die in strijd is

met het ras, ontaarding beteekent, kan ook hier geen sprake zijn van echt kultuurgoed. Evenmin als een Jood, al doet hij nog zoo Duitsch of Nederlandsch, ooit Duitsche of Nederlandsche kultuur kan voortbrengen, evenmin kan een Duitscher of Nederlander onder den invloed van een geest en levenshouding, die in strijd is met zijn ras, werkelijk Duitsche of Nederlandsche kultuur scheppen. Wel echter zal de laatste den weg tot de bronnen der nationale kultuur kunnen terugvinden, wanneer elke vreemde invloed is uitgeschakeld. De grenzen zijn hier zeer moeilijk te trekken; toch moeten zij getrokken worden. Daartoe is een onbedorven instinct voor het echte en natuurlijke noodig; dit instinctieve gevoel zal zich evenwel des te beter en des te zekerder ontwikkelen, naarmate de zelfstandige kultuur wederom uitsluitend naar boven komt. Hoe meer getuigenissen van een kultuur van ons eigen karakter wij voor oogen hebben en hoe zekerder zij ons maken in ons gevoel en oordeel, des te zekerder zullen wij ook het vreemdsoortige onderkennen en des te beslister zullen wij in onze waardebepalingen zijn.
Op langen termijn beschouwd bestaan deze moeilijkheden slechts voor een overgangstijd, zoolang n.l. totdat de onderscheiding en de waardebepaling onproblematisch zijn geworden doordat het eigene de overwinning heeft behaald. Aangezien wij echter zeker zijn van de waarde van ons bloed, vertrouwen wij ook op dit bloed. Dit vertrouwen kan ons voor de fout bewaren door een „Beckmesserhouding" het initiatief op het gebied der kunst te dooden. Wanneer ik hierbij practische voorbeelden op Uw eigen terrein moet noemen, dan verwijs ik naar de maatregelen tot uitschakeling van het jodendom uit het Nederlandsche kultureele leven, welke op wettige wijze en door de oprichting der Nederlandsche Kultuurkamer zijn genomen. Van ons uit zijn deze maatregelen weliswaar in de eerste plaats als de uitschakeling van onze geboren vijanden uit het gebied der kultuur bedoeld, welke uitschakeling in dezen totalen, alle levens-

gebieden omvattenden oorlog noodzakelijk is. Voor ons is dit derhalve een politieke maatregel. Aan U geeft hij evenwel door zijn indirecte uitwerking de mogelijkheid tot een kultuurpolitiek van staatswege.

Het voornaamste middel voor deze kultuurpolitiek ligt op het tweede gebied van werkzaamheid, n.l. om de kultuurscheppenden, en in het bijzonder wederom de jongere generaties, voor taken te stellen, die uit de gemeenschap voortkomen en die voor de gemeenschap moeten worden volbracht. Dit is een gebied, waarop men door ge- en verboden weinig, door werkelijke begunstiging ook van materieelen aard, door raad en voorlichting en door begrijpende zorg voor de als echt en vruchtbaar erkende waarden buitengewoon veel bereiken kan.

Het derde gebied van kultuurpolitieke werkzaamheid voor den staat vloeit voort uit het karakter van den staat als drager van de nationale opvoeding. Hier kan men nauwelijks meer van een „gebied" spreken, hier is sprake van de algeheele functie van den staat: het gaat er om het kultureele scheppen in zijn geheel, zooals het uit de gemeenschap van het volk is gegroeid, weer voor de gemeenschap in te zetten, als middel voor de opvoeding tot de gemeenschap. De kultuur, welke uit onzen nationalen en rassischen oorsprong groeit en daaraan een zichtbare gedaante geeft, is een macht van den eersten rang voor de politieke vorming; zij maakt ons van onszelf bewust, van onzen aard, zij openbaart ons de krachten, die in ons leven. Deze dubbele functie, dit groeien uit de gemeenschap en dit werken ten behoeve van die gemeenschap, is — als ik het zoo zeggen mag — de diepere zin van alle kultuur en allen kultureelen arbeid, want dit groeien uit de gemeenschap en dit werken ten behoeve van de gemeenschap, is zonder meer de wet van ons leven.

Gij zult U misschien de vraag hebben gesteld of wij heden ten dage in Nederland geen dringender en belangrijker taken te volbrengen hebben. Zeker is het heden noodiger dan

ooit, dat alle krachten, die bereid en in staat zijn verantwoordelijkheid voor eigen volk en volkskarakter te aanvaarden, deze verantwoordelijkheid in de eerste plaats op zuiver politiek terrein op zich nemen en dat zij zich niet op de schijnbaar minder belangrijke „randgebieden", zooals b.v. dat der kultuurpolitiek, terugtrekken. Ik zeg schijnbaar: want in werkelijkheid is het zoo, dat de revolutie op het gebied der wereldbeschouwing, waarover ik in het begin als een historisch noodzakelijke en zich consequent voltrekkende gebeurtenis binnen de ruimte van het Germaansche ras gesproken heb en welke zich ook hier in Nederland voltrekt, op alle gebieden van het nationale leven haar uitwerking heeft. Het is derhalve geenszins zoo, dat de reeds ingestelde Kultuurkamer en nu de Kultuurraad in een als het ware luchtledige ruimte zijn geplaatst in de verwachting, dat zich daaruit wel iets zal ontwikkelen; zij hebben integendeel reeds heden en zeker morgen een zeer belangrijke rol te vervullen; zij moeten er toe bijdragen, dat de Nederlandsche kultuur zonder wezenlijk verlies aan gezonde substantie den weg tot haar volkschen oorsprong en haar bronnen en daarmede den weg door de geestelijke en politieke omwenteling van onzen tijd vindt. Er behoeft niet de aandacht op gevestigd te worden, hoe belangrijk in dezen samenhang het antwoord is op de vraag, wat nu werkelijk echt en gezond en wat vreemd en ziek is. Wij kunnen deze moeilijke kwestie niet uit den weg gaan. En daarom moeten wij te nadrukkelijker verband zoeken met waardebepalingen, waarvan wij kunnen aannemen, dat zij ontsproten zijn uit een nog onbedorven oordeel, in de eerste plaats dus het oordeel van den boer, die nooit vervreemd is van zijn ras en van zijn bodem en op het oordeel van de jeugd, die niet in het verleden maar voor de toekomst leeft. En uit den weg en de ontwikkeling, die Gij, als bewuste Nederlanders voor de toekomst van Uw volk voor oogen hebt, zult Gij het beste kunnen afleiden en als het ware aflezen, wat in het verleden, in de wording van Uw

volk echt was en echt bleef en wat vreemd was en tegenwoordig nog vreemd is, ook al doet het zich met veel pathos als het ware Nederlanderschap voor. Ter vervulling van de U als Kultuurraad opgelegde taak zult Gij in het bijzonder de ontwikkeling van de Nederlandsche kultuur in de toekomst voor oogen moeten hebben, zooals het ook volgens den tekst der verordening Uw taak is deze ontwikkeling gade te slaan en daaruit Uw gevolgtrekkingen te maken, alsmede hieraan den grondslag voor Uw adviseerende functie te ontleenen. Naar aanleiding hiervan zou ik als Duitscher U nog het een en ander willen zeggen, want wij hebben op dit gebied een ontwikkeling doorgemaakt, die harder en ingrijpender was, maar ons daardoor ook veel dingen duidelijker en helderder deed zien dan hier te lande mogelijk was en is. Met de practische ervaringen bij de organisatie, die wij langs menigen omweg verzameld hebben en welke wij U op dit gebied, zooals op alle andere gebieden, gaarne ter beschikking stellen, wil ik U ook essentieele ervaringen, welke mij in laatste instantie mede tot oprichting van den Nederlandschen Kultuurraad aanleiding gaven, mededeelen. Hiertoe behoort voor alles de kultuurhistorische beschouwing van onzen toestand. Wij hebben een lange kultureele ontwikkeling achter ons van hoog gehalte en dikwijls valt het ons moeilijk te gelooven, dat deze ontwikkeling nu als het ware een einde gevonden heeft en dat wij, al is het dan ook niet juist, dat wij van voren af aan moeten beginnen, toch een nieuw hoofdstuk moeten aanvangen. Niet wij echter hebben aan de achter ons liggende ontwikkeling een einde gemaakt, maar zijzelf heeft een eindpunt gevonden.

Wij behoeven slechts aan die stemming te denken, die haar uitdrukking vond in het gevoel, dat wij noodlottig verdwaald en vastgeloopen waren, die stemming van het ontbreken van eenig uitzicht op een gezonde verdere ontwikkeling, waarvan ten slotte de geheele Europeesche kultuur doordrongen was en welker gemeenschappelijk kenmerk een ziekelijk en

nihilistisch pessimisme was geworden.
Daaruit bestond slechts één uitweg: de terugkeer naar onzen eigen aard. Wanneer ik over het conservatieve, t.w. het den eigen aard behoedende en ontplooiende karakter dezer revolutie heb gesproken, dan beteekent dit niet, dat deze revolutie tegenover al het vreemde en het schadelijke niet onverbiddelijk verder gaat. Daarbij kan niet worden vermeden, dat zij ook veel waardeloos maakt, wat misschien voor onze vaderen nog waarde had; daarvoor in de plaats legt zij evenwel weer andere oorspronkelijke waarden bloot.
Wat in dit verleden echt en waardevol was, gaat niet verloren, integendeel: wij winnen het opnieuw, doordat wij het van alle onwaarachtigheid bevrijden en aan dit onvergankelijk kultuurgoed de hem toekomende plaats en rang verzekeren. Onze kultuur kan evenwel geen synthese zijn van al hetgeen wij uit het verleden aan positiefs te voorschijn kunnen brengen, maar zij is meer. De ontwikkelingsgang, waaruit onze kultuur groeit, is niet de poging eener synthese uit de verschillende vroegere kultuurrichtingen, hetzij humanisme, classicisme, romantiek of positivisme en hoe al die verschillende kunstrichtingen ook mogen heeten, maar een nieuwe waardeering. Wij kennen, ik herhaal het, ook in de kultuur slechts de maatstaf van het leven door de gemeenschap en voor de gemeenschap. Deze wet heeft, zooals vanzelf spreekt, ook in het verleden ten allen tijde en overal gegolden, aangezien zij het meest essentieele verschijnsel met de meest algemeene geldigheid van ons leven is; dat wij haar als zoodanig tot middelpunt van onze kultuurbeschouwing maken en daarin de eenige geldige maatstaf vinden, is de revolutionnaire daad, waaruit de nieuwe waardebepalingen worden afgeleid. Doordat wij de gemeenschap tot uitgangspunt en doel van onze werkzaamheid maken, vatten wij tegelijkertijd de artistieke prestaties van vroegere perioden als elementen van ons uitdrukkingsvermogen samen, om tot een nieuwe scheppingsdaad te komen. Scheppend werk-

zaam te zijn, beteekent altijd in de eerste plaats: grooten moed en groote dapperheid hebben, want de scheppende mensch is de leidinggevende mensch, wiens werk in de toekomst wijst. Met dezen oproep stooten wij tegelijkertijd op een gevaar, dat elke omwenteling noodzakelijkerwijze met zich medebrengt en dat men slechts daardoor uitschakelt, dat men van den scheppenden mensch altijd opnieuw moed en een waarachtigen inzet verwacht. Dat is het gevaar van de conjunctuur, dat juist op kultureel gebied zoo groot is, aangezien hier de scheiding tusschen echt en onecht zoo moeilijk is, dat zij dikwijls eerst van grooten afstand mogelijk is. Wij willen niet, dat de kultuurgoederen te koop zijn tegen een koers, die zich naar het politieke weer richt. Niet het uitwendige stempel en ook niet het thema geven den doorslag, maar de belevenis, waaraan vorm wordt gegeven. Het berenvel en de strijdbijl maken nog lang geen Germaan. Met kultuurproducten, die zich eenvoudig naar de gunstigste mogelijkheden van het heden, niet naar de verantwoordelijkheid tegenover de toekomst richten, die hun oorsprong in de toevallig gunstige vraag en niet in een echt beleven der nieuwe kultureele wetmatigheid hebben, met een zoodanige conjunctuur-kultuur zijn wij en de toekomst van het Nederlandsche volk niet gebaat.
Evenmin als echte kultuur uit de politieke conjunctuur kan groeien, evenmin kan zij ook al het ware van boven af bevolen worden. Zij moet van onder af groeien. Ik zeide U reeds, dat Gij een taaien moed zult moeten toonen, want deze groei kan slechts langzaam plaats vinden en wij moeten er ons ook bij neerleggen, dat het onkruid sneller groeit dan de vruchtdragende plant. Voor afzonderlijke takken van kultuur kan men wel richtlijnen opstellen, volgens welke zij zich moeten ontwikkelen en ontplooien. Maar juist in de kunst kan men geen dogmatische eischen of zelfs programma's formuleeren. De kunstenaar, die niet zooveel scheppende intuïtie, d.w.z. diep inzicht in het wezen der dingen en der

ontwikkeling heeft, dat hij uit eigen beweging de teekenen des tijds begrijpt en de toekomst spelt, zal ook niet van buiten af tot het beleven van zijn tijd gebracht kunnen worden. Zeker, wij hebben zeer bepaalde voorstellingen, b.v. betreffende het drama of de beeldhouwkunst en in het algemeen van alle vormen, waarin de kunst zich uit, die bij ons passen en aan onze eischen voldoen; wij kunnen echter de vervulling van deze voorstellingen niet afdwingen of ook maar bespoedigen. De stelregel, dat de kunstenaar zijn tijd altijd vooruit is, heeft geen algemeene geldigheid; hij is zelfs aanvechtbaar in een tijd, die als de onze zich dagelijks als het ware zelf vorm geeft en wiens wezen en grootheid zoo duidelijk zijn, dat deze waarschijnlijk in het geheel niet eerst de artistieke vormgeving van noode hebben, om tot het begrijpende bewustzijn van den tijdgenoot door te dringen. Wel echter zullen zij die na ons komen en dezen tijd niet zelf medebeleefd hebben, zijn wezen en zijn grootheid slechts voor de vormgeving der kunsten kunnen navoelen. Dit is de taak, die voor den kunstenaar van vandaag en morgen is weggelegd.
En hier zou ik ook nog een punt willen aanroeren, waardoor wij de positie van de kunst in onzen tijd misschien het beste begrijpen. Deze tijd stelt zulke hooge eischen op elk gebied van het naakte bestaan, in de eerste plaats dus op direct politiek, op militair en op economisch gebied, hij eischt een zoo enorme inspanning van alle krachten voor deze zeer dringende taken, dat het nauwelijks denkbaar is, dat ergens nog een overschot aan kracht vrij zou kunnen zijn. En toch schept juist de kunstenaar uit de innerlijke spanning, die tenslotte — wil zij tot hoogste verwerkelijkingen leiden — geen individueel gebeuren kan zijn, maar als een weerklank of een naklank uit den overvloed der krachten komt, die een volk, dat zich in opstijgende lijn bevindt, heeft ontplooid. Dit overschot is er inderdaad. Wanneer wij het voortbestaan en zelfs de intensiveering van ons kultureele leven ondanks

den oorlog en juist in den oorlog als een kenmerk van onze kracht en van nog onverbruikte reserves aanmerken, dan heeft dit een goede reden.
Ik sprak hierover, aangezien wij in den huidigen toestand er ons rekenschap van moeten geven, dat een zoo groot overschot van ongebonden kracht, als voorwaarde en eisch is voor groote artistieke prestaties, voor het groote kunstwerk, misschien niet aanwezig zal zijn en dat wij daarom van onze generatie, die zich in een geweldige spanning bevindt en zich daarbij ter wille van de toekomst misschien ook moet verteren, waarschijnlijk in het geheel niet zulke prestaties kunnen verwachten. Gij zult deze uiting zeker niet verkeerd verstaan als een soort kultuurpessimisme, wanneer ik er tegelijk aan toevoeg, dat juist deze tijd en zijn ontzaggelijk en diep beleven zelf weer geweldige krachten opwekt, die op het oogenblik in het geheel nog niet zijn te overzien. Ook geldt dit niet op dezelfde wijze voor alle gebieden der kunst; zoo zullen de kunstvormen, welke in een direct verband met de macht ook in politieken zin staan, in het bijzonder de architectuur, eerder hun gedenkteekenen van dezen tijd kunnen oprichten, doordat zij zijn wezen zichtbaren vorm verleenen, dan dat dit eventueel b.v. in de muziek mogelijk zal zijn, die zich het allerminst door een gegeven thema laat beïnvloeden.
De nieuw te vormen gemeenschapsstaat moet zich met al deze taken, waarin rechten en plichten tot een hooger begrip van verantwoording zijn samengevat, bezighouden. Om op het gebied van de kultuur zijn doel te bereiken, moet hij voor de beide bovenbedoelde gebieden, waar zijn taak ligt, — het groeien van de kultuur uit de gemeenschap en de werkzaamheid ten behoeve van de gemeenschap — van bijzondere middelen gebruik maken. Deze bijzondere instellingen zijn in Nederland met de oprichting en den opbouw van de Nederlandsche Kultuurkamer en nu ook met de instelling van den Nederlandschen Kultuurraad gegeven, nadat reeds

eerder door de oprichting van het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten de voorwaarde voor het voeren van een kultuurpolitiek van staatswege geschapen was. De verhouding tusschen de beide instellingen onderling bij het volbrengen van hun kultuurpolitieke taak wordt gekenmerkt door de omstandigheid, dat de Kultuurkamer vóór alles de organisatorische samenbundeling van alle kultuurscheppenden is en haar taak als zoodanig, n.l. naar den tekst der verordening „door de samenwerking van allen, die op het terrein van een harer groepen werkzaam zijn", vervult, terwijl de Kultuurraad in den waren zin des woords een raadgevend lichaam is. De bevoegdheid van de Kamer is als het ware formeel, die van den Kultuurraad als het ware materieel gegrondvest en in dezen zin moeten ook de arbeidsterreinen der beide instellingen onderling worden begrensd. Boven sprak ik van die kultuurpolitieke maatregelen van den Staat, voor welke de voorwaarden in zooverre zakelijk vaststaan, als het onderscheid tusschen positief en negatief, tusschen waardevol en schadelijk, absoluut vaststaat. De Kultuurkamer voert deze maatregelen uit; zij is daartoe uitgerust met beschikkingsbevoegdheid en zelfs met een beperkte bevoegdheid om straffen op te leggen. Waar het er in het kultureele leven als geheel om gaat, te oordeelen over goed en slecht, over de vraag of iets al of niet waard is bevorderd te worden, kortom overal waar sprake is van een materieele waardeering op het gebied van de kultuur, daar vervult de Kultuurraad zijn tweeledige functie, critiek en initiatief. Nu is het niet zoo, dat deze functie in het Nederlandsche kultureele leven uitsluitend door den Kultuurraad zal worden vervuld. Deze moet haar slechts als de hoogste instantie en met de hoogste verantwoordelijkheid en beslissing uitoefenen als het kultureele geweten van de natie.

De Kultuurraad is als instelling niet bureaucratisch gebonden. Hij is geen standsvertegenwoordiging of een organisatie met leden, hij heeft geen andere belangen te vertegenwoordigen

dan die van het geheele Nederlandsche kultureele leven. In deze positie heeft de Kultuurraad het karakter van een, zooals reeds gezegd, van de bureaucratie onafhankelijken en dus niet onder een bepaald Ministerie staanden Raad van Bijstand, die uit hoofde van zijn ervaring en zijn verantwoordelijkheidsgevoel het geheele staatsbestuur en daarenboven alle Nederlandsche kultuurinstellingen adviseerend terzijde staat, die van haar kant den Kultuurraad de mogelijkheid van waarneming, advies en initiatief hebben te verleenen. Zijn eigen autoriteit berust evenwel niet op een bevelende bevoegdheid, maar op de persoonlijke en zakelijke autoriteit en prestaties van elk zijner leden. De Kultuurraad is derhalve ook geen lichaam, dat met meerderheid van stemmen beslissingen neemt. De meening van elk lid heeft gelijke waarde en deze wordt uitsluitend door haar zakelijk gehalte bepaald. Het is geen vermindering maar een verhooging der beteekenis, wanneer ieder zeggen kan, dat zijn meening beslissend kan zijn, niet omdat zij de instemming van meerderen gevonden heeft, maar omdat zij, ook al is zij misschien alleen gebleven, toch van doorslaggevende beteekenis was. Het inwinnen, de keuze en de samenvatting van deze Uwe meening vindt plaats door Uwen President. Deze staat in zijn functie, in den rang van een SecretarisGeneraal, het geheele staatsbestuur terzijde. Ik ben er mij van bewust, dat het op zich nemen van een zoodanige verantwoordelijkheid juist heden misschien bijzonderen moed, in elk geval echter een belangrijke zekerheid van zichzelf en een zeer sterk gevoel voor den weg en de toekomstige ontwikkeling van het Nederlandsche volk en zijn kultuur vereischt. Ik twijfel er echter niet aan, dat de benoemde mannen deze kracht zullen vinden en hun taak tot het welzijn van hun volk vastberaden zullen vervullen, hoewel zij misschien gedurende langen tijd geen dank en misschien ook geen waardeering ervoor zullen oogsten.

Ik wil mijn uiteenzettingen niet sluiten zonder nog op een

vraag in te gaan, die nauw verband houdt met datgene, wat ons hier tezamen brengt. Op de vraag n.l., wat mij als vertegenwoordiger der bezettende overheid in dit land aanleiding heeft gegeven met de instelling van den Nederlandschen Kultuurraad een daad te stellen, welke ook naar mijn bedoeling uitsluitend de bevordering en ontwikkeling van het Nederlandsche kultureele leven moet dienen. Daartoe wil ik in de eerste plaats op een voorbeeld wijzen, dat U van geheel andere zijde een antwoord op deze vraag kan geven. Ik heb kort geleden de oprichting van een Duitsch theater in Nederland aangekondigd, hetwelk niet slechts door zijn bezetting en zijn speelplan, maar ook in zijn werkzaamheid een Duitsch theater moet zijn, dus voor de Duitschers bestemd is, die zich hier in dit land bevinden. Ik wilde hiermede niet met het Nederlandsche theaterwezen concurreeren, maar ik wil in dit theater de zorg voor de vervulling van een essentieele kultureele levensbehoefte der zich hier bevindende Duitschers zelf op mij nemen. In dit geval heb ik als vertegenwoordiger der bezettende overheid gehandeld. De daad echter, die wij heden hebben verricht, komt slechts in zooverre voort uit een belang van de bezettende overheid, als deze bij een zoo geregeld mogelijken voortgang van het geheele leven in het bezette gebied ook onder de veranderde omstandigheden geïnteresseerd is en hiertoe behoort in de eerste plaats ook het geheele kultureele leven, dat buitengewoon gevoelig is en door deze verandering der omstandigheden sterk uit het evenwicht was geraakt en derhalve een bevordering, die met veel begrip te werk moet gaan, van noode had. De diepere en verder strekkende beteekenis van deze daad evenwel leert gij dan kennen, wanneer gij haar niet als een bestuursmaatregel der bezettende overheid beschouwt, maar indien gij mij daarnaast als den vertegenwoordiger van het Duitsche Rijk als het Germaansche kernland ziet. Als zoodanig heb ik U gezegd, dat wij U niet alleen de practische maar ook de diepere en essentieele

ervaringen ter beschikking willen stellen, waarbij ik als vertegenwoordiger uitsluitend van de bezettende overheid nauwelijks een interesse zou kunnen laten gelden.
Wanneer de instelling van den Nederlandschen Kultuurraad in de toekomst werkelijk een mijlpaal in de ontwikkeling van het Nederlandsche kultureele leven beteekent, wanneer zijn arbeid er toe bijdraagt, dat de Nederlandsche kultuur uit den voedingsbodem van het ras en het volkseigene vruchtbaar groeit, dan opent deze daad tegelijk en noodzakelijkerwijs ook den weg naar de gemeenschap van het gelijke bloed, die reeds heden door de gebeurtenissen der laatste jaren tot een uiterlijke lotsgemeenschap is geworden.
In dezen zin heb ik als vertegenwoordiger van het Duitsche Rijk tot U gesproken en de wenschen voor een vruchtbaren en succesvollen arbeid, die ik U zou willen medegeven, zijn wenschen uit het diepst van mijn hart, want haar vervulling is een vervulling voor ons allen.

PROFESSOR SNIJDER DANKTE HIEROP DEN RIJKS-COMMISSARIS EN ANTWOORDDE ALS VOLGT:

U hebt, Mijnheer de Rijkscommissaris, den Nederlandschen Kultuurraad het kultureele geweten van het Nederlandsche volk genoemd en daarmede zijn grondslag en zijn taak aangewezen. Grondslag kan inderdaad slechts het Volk in zijn geheel zijn, de Nederlandsche natie, niet in staatschen zin, maar in de oorspronkelijke beteekenis eener Gemeenschap door geboorte uit hetzelfde bloed, door gelijkheid van ras innerlijk en uiterlijk verbonden, en door een gemeenschappelijk beleven van haar geschiedenis een bewuste eenheid geworden. Wij deelen met het Duitsche volk onzen aard en ons bloed. De geschiedenis van het Duitsche volk is echter slechts ten deele ook de onze, en juist de laatste eeuwen hebben geleid tot een toenemende verwijdering, welke haar eersten grond in de zeer sterke historische belevenis van onzen tachtigjarigen oorlog, onzen opstand tegen een overheersching, die niet met onzen aard strookte, vond, die dan tot een vervreemding werd, welke in de laatste jaren bovendien nog door een angstpsychose werd belast. Deze geheele ontwikkeling berust in grooten samenhang bezien op een slechts betrekkelijk korte periode van onze geschiedenis. Het gevolg daarvan was een bovenmatige waardeering van het begrip Staat, en een toenemende miskenning van het Volk. In plaats van een organisatievorm van het Volk, van, zooals U zeide, een middel tot een doel, werd de Staat een doel op zichzelf. Het ging niet meer om de ontwikkeling en ontplooiing van het volk, maar om het behoud van den Staat. Ook in andere landen, Frankrijk, Duitschland, Engeland kon men dezen groei der staatsidee waarnemen, maar dáár bleef de Staat toch tevens het machtsinstrument van het Volk, zoodat ook voor het nationale volksbewustzijn ruimte tot ontplooiing bleef bestaan.
In Nederland echter werd door de verstarring van den staat

het volk in het nauw gedreven, beperkt en tot stilstand gedoemd, zoodat langzamerhand de overtuiging, dat het volk een eeuwigwordend, zich vernieuwend wezen is, dat, gelijk ieder levend wezen, naar zelfverwerkelijking streeft en in verschijning treedt als een steeds weer nieuwe orde scheppende functie, hier verloren ging. De ontwikkeling werd nog verhaast door factoren van uiterlijken aard. De industrialiseering, de toenemende vlucht naar de groote steden, droegen er het hunne toe bij, groote deelen van het Volk tot een kleurlooze „massa" te doen worden en de enkelingen, die niettemin naar zelfverwerkelijking streefden, den weg van het tot het uiterste doorgevoerde individualisme op te drijven. Deze ontwikkeling, die niet specifiek Nederlandsch is, en die U ook in het Duitsche Rijk gekend heeft, zou men wel haast „normaal" kunnen noemen, want ook in de Natuur kunnen wij deze neiging tot veelvormigheid en verscheidenheid waarnemen. De natuur zorgt zelf echter voor het behoud der soort door genadeloos uit te roeien, wat niet meer in overeenstemming met haar wezen of zelfs schadelijk daarvoor is. De mensch evenwel, die als kultuurwezen zoo sterk in de natuur ingrijpt, moet de consequentie van dit ingrijpen aanvaarden en zelf dus de ontstane misstanden verbeteren. Hij heeft in te zien, dat de enkeling uitsluitend op zichzelf aangewezen, niet kan bestaan, en dat hij op grond van zijn innerlijk en uiterlijk wezen tot een juist daardoor vanzelf gegeven gemeenschap behoort. Hij moet dientengevolge deze gemeenschap, zijn volk, positief erkennen. Dit is het Volks*bewustzijn*, gelijk het leeft in den afzonderlijken mensch. Het uit zich in zijn handelen en daden, door zijn moed en zijn bereidheid tot het offer, om kort te gaan, door zijn plichtsbewustzijn. In de gemeenschap komt het tot uitdrukking door de verbondenheid met algemeene waarden, die in het geheele volk leven.

Daar ik overtuigd ben, dat al wat men voor kultuur kan doen van een gezond volk dient uit te gaan en in een gezond

volk ook slechts zijn grondslag kan vinden, is het mij een bijzondere voldoening, dat U juist ook de zorg voor die eeuwige volkswaarden (*Volkstumspflege*) als behoorend tot het gebied van den Nederlandschen Kultuurraad hebt aangewezen. Wij zullen daaraan bijzondere aandacht wijden en weliswaar niet in den beperkten zin, als zou het hier om een leerbaar „vak" gaan, maar in algemeen-volkschen zin, zoodat wij het als een onzer voornaamste taken zijn gaan beschouwen, het volksche bewustzijn van den Nederlander weer aan te kweeken en te sterken. Daartoe zal het in de eerste plaats noodig zijn den Nederlander te bevrijden uit zijn krampachtige op den staat ingestelde bewustzijnsvernauwing en hem terug te leiden tot de ruimere binding van zijn volk. Ook daarom is het van belang, de verbondenheid *als volk*, die tusschen het Duitsche en het Nederlandsche volk aan deze en gene zijde der staatsgrenzen bestaat, weer tot bewustzijn te brengen.

Dat wil geenszins zeggen, dat wij een versmelting beoogen. Een dergelijke oplossing van het probleem zou een groot verlies beteekenen en het zou niet in den zin van den Führer zijn, wanneer op die wijze de rijkdom van Germaansche verscheidenheid lichtvaardig werd prijs gegeven. Gijzelf, Mijnheer de Rijkscommissaris, hebt ons immers het woord van den Führer gebracht, dat luidde:

„Niemand zal gelukkiger zijn dan ik, wanneer wij in de menigvuldigheid en verscheidenheid van de Germaansche ruimte in Europa de oude Nederlandsche Kultuur tot een nieuwen en hoogen bloei zien opgroeien en ontluiken."

Deze verzekering onzer kultureele zelfstandigheid, welke de Leider der N.S.B. als een kostbaar geschenk van den Führer onlangs heeft bekrachtigd, zullen wij hoog schatten en behoeden. Maar deze zelfstandigheid mag niet opnieuw tot een scheiding tusschen onze volkeren leiden.

Onze gemeenschappelijke grondslag, onze bloedverwantschap maakt het immers mogelijk elkaar te begrijpen en ik

ben er van overtuigd, dat de opgewekte uitwisseling van kultuurgoederen voor onze beide volken slechts tot verrijking en verhooging van eigen krachten kan bijdragen.
De verhooging der eigen kracht op den grondslag der volkswaarden schijnt mij de taak van den Nederlandschen Kultuurraad te zijn. Ik leg den nadruk op de *eigen* kracht. En juist bij de beslissing over de vraag, wat eigen, wat vreemd en wat verkeerd is, moeten wij ons bewust blijven van onze door U gestelde taak, het geweten van het Volk te vertegenwoordigen. *Wat is geweten?* Het geweten is eenvoudig het absolute, niet aangeleerde maar aangeboren *weten* zonder meer, het Weten, dat zich bij den enkeling op goed en kwaad, bij een volk op juist en verkeerd richt. Het is een bijna instinctief weten, dat zich waarschuwend of gebiedend, verhoedend maar ook aanzettend doet gevoelen. Zoo dient ook de taak van den Nederlandschen Kultuurraad niet slechts een het verkeerde verhinderende, maar ook een het juiste bevorderende te zijn.
Menigeen zal zich afvragen: Wat is hier juist, wat is verkeerd? Men zou kunnen trachten het antwoord op deze vraag uit een zorgvuldige beschouwing van het verleden van ons volk te putten. Want de Nederlandsche Kultuur in haar geheel kan in ruimsten zin als de wezensverwerkelijking tot nu toe, van het Nederlandsche Volk opgevat worden. Zou het gelukken uit de geschiedenis, het geestesleven, de gedenkteekenen der beeldende kunst, der letterkunde en der wetenschap het wezen van het Nederlandsche Volk te kristalliseeren, dan zou dit de maatstaf voor juist of verkeerd moeten zijn.
Wanneer wij nu eens, terugschouwend, dus historisch, de Nederlandsche kultuur overzien, valt het ons, in het algemeen, op, hoeveel radicale wendingen zij vertoont. Bij scherper toezien blijken deze wendingen niet zoo plotseling te zijn en zijn deze verbonden door tallooze overgangsverschijnselen. En toch laat zich niet loochenen, dat b.v. het verschil

tusschen de Kathedraal van Den Bosch, het Amsterdamsche Raadhuis van Van Campen en de Beurs van Berlage zoo groot is, dat men zich haast zou kunnen afvragen, of het wezen van één en hetzelfde volk tot uitdrukking komt. Niet anders vergaat het ons, wanneer wij een schilderij van Geertgen tot St. Jans, van Rembrandt en van Breitner vergelijken. Niettemin voelen wij Nederlanders, ondanks de verschillen, dat hier een gemeenschappelijk, bindend element voorhanden is, en dat al deze dingen en duizend andere op de meest uiteenloopende gebieden op een of andere wijze ons eigenst bezit zijn en het meest eigene van onszelf bevatten. Maar in dit eigene weerspiegelt de geest van den tijd, waarin het vorm kreeg en juist de spanning der schijnbare tegenstellingen, die in deze monumenten als vereeuwigd in steen of verf voor ons verschijnt, bewijst ons, hoe levend ons Volk was, hoe vol zijn antwoord op den roep des Tijds klonk. Het is mogelijk, dat met deze wisselende weerklank wezenlijke veranderingen in de structuur van zijn geest gepaard gingen, maar anderzijds wordt ons toch ook bewust, dat de kern van zijn wezen een onmiskenbare standvastigheid bezit, die zich in alle veranderingen weet te handhaven. Waar blijkt dit sterker, dan juist bij den sterkste? U heeft niet voor niets Rembrandt genoemd!
Bezien wij deze zaak dus zuiver historisch, dan blijkt, dat het Nederlandsche Volk over een rijkdom van mogelijkheden en vormen van uitdrukking beschikt. Zeer verkeerd zou het nu echter zijn, wanneer men de vroegere uitdrukkingsvorm, of zelfs een bepaalde, tot de alleen mogelijke en adaequate wezensuitdrukking van ons Volk verklaarde, zooals dit de laatste jaren al te vaak geschied is en ook nu nog vaak gebeurt. Juist de veelheid van vormen leert ons, dat het *niet* op den vorm, maar op het wezen aankomt. Het is in de Natuur evenzoo. Het leven van de soort handhaaft zich niet door een starre of zelfs maar specialiseerende herhaling van gelijke vormen, maar uitsluitend door steeds weer nieuwe

vormen in overeenstemming met de veranderende omstandigheden voort te brengen. Zoo kan een Volk slechts leven, wanneer het in overeenstemming met de veranderde voorwaarden van zijn levensruimte tot nieuwe Zijns-vormen en wezensverwerkelijking komt, waardoor het niettemin mogelijk is zijn wezen te handhaven en daardoor zijn kultuurfunctie in het kader der gegeven grootere orde uit te oefenen. Dit is nu eenmaal een levenswet, weerstreven beteekent afsterven, de dood, en dit geldt niet slechts voor het Nederlandsche Volk, maar evenzeer voor elk ander. Wij zullen ons dus niet met een historische beschouwing tevreden mogen stellen, want deze, gericht op het verleden, kan ons slechts een beperkt begrip van het Nederlandsche wezen geven. Daarom heeft het ook geen doel ons op grond van het verleden in lange, misschien zelfs polemische beschouwingen over het wezen van het Nederlandsche Volk te begeven. Langs dezen weg en verstandelijk kan men toch niet tot een resultaat komen, ook al onderschat ik het historische element geenszins en al ben ik alleen daarom reeds van meening, dat een verhoogde zorg en vermeerderde aandacht voor ons kultuurbezit nuttig en noodig is.
De enkeling kan langs dien weg misschien tot een persoonlijk begrip voor het wezen van zijn volk komen, maar dan toch slechts onder één voorwaarde: Hij kan niet zonder meer persoonlijk oordeelen, maar dient steeds van het inzicht uit te gaan, dat hij zelf eerst zin heeft als lid zijner volksgemeenschap. Het „individu" als uitgangspunt voor een gemeenschap bestaat slechts als abstractie. Een gemeenschap, daarop gebouwd, blijft een constructie en zal nooit werkelijk leven. Is hij van dit bewustzijn ten volle doordrongen, dan kan hij hopen, dat zijn stem meer is dan die van een eenzame, want dan klinkt ook in hem de stem van zijn volk. Deze zegt hem, wat juist is, wat niet; en naar deze stem luisteren is zijn plicht, er naar te handelen zij zijn streven.
Dit is geen blind instinct, zooals dieren, laat ons zeggen bijen

of mieren bezitten, een instinct, dat welhaast tot een automatische reactie leidt. Neen, van het dier onderscheidt zich immers de mensch juist door het feit, dat hij, hoewel van nature aan de gemeenschap gebonden, niettemin deze gemeenschap ook *bewust*, juist *als mensch*, beleeft, zoodat zijn instemming niet berust op blinden drang en zijn beaming geenszins een niet-anders-kunnen beteekent, maar zoo, dat zijn handelen in de plicht, in het gevoel van verantwoordelijkheid tegenover het geheel, verankerd is.

Juist zijn geweten, het absolute weten, zal hem dan zeggen, wat juist is, dat wil zeggen in welke richting het geheel, waartoe hij behoort, zich beweegt en ontplooit. „Richting" kan men echter slechts erkennen, wanneer men voorwaarts blikt en een duidelijk doel in 't oog heeft. Al te veel raken het spoor kwijt, doordat zij treurend slechts het — ik zou haast zeggen: *hun* verleden beschouwen. En toch komt het juist op de toekomst aan. Wat deze ook voor ons verborgen houdt, wij *moeten* ons naar de toekomst wenden. Wie dat heeft ingezien, heeft de harde plicht den weg te wijzen en het recht te leiden.

Kennen wij nauwkeurig dien weg in de toekomst? Niemand zal dit durven beweren. Maar wanneer wij de richting, die het geheel, ons volk, nemen zal, omdat het *moet*, kennen, zoo zullen wij misschien moeizaam den weg moeten zoeken, maar missen zullen wij hem niet, ook al zouden wij hem moeten banen.

Het verleden heeft ons geleerd, dat de weg van het Nederlandsche Volk — niet anders dan de menschenweg — niet rechtlijning verloopt. En zooals ieder onzer in zijn leven keerpunten heeft gekend, en niemand onzer den toekomstigen loop van zijn levensweg kent, zooals wij allen ons den weg in de toekomst moeten banen, zoo staat ook het Nederlandsche Volk heden aan een keerpunt en moet het in het onbekende en ongewone zijn weg zoeken. Het was steeds onze trots, dat *ons Volk* zich eens den eigen weg in de

wereld gebaand heeft. Ik geloof, dat wij, in 't groot gezien, wat Nederland in de wereld verrichtte, als een waardevolle bijdrage tot de gezamenlijke prestatie der Germaansche volken mogen beschoúwen, een bijdrage, die, de historische omstandigheden in aanmerking genomen, moeilijk anders had kunnen zijn dan zij was. Hoe zouden wij ook aan zinvolle toekomst gelooven, wanneer wij den zin van het verleden loochenden?
Het is ook nu nog onze trots, *als enkelingen* onzen eigen weg te zoeken en zoo noodig te banen. Velen kunnen nog niet gelooven, dat wij weer voor die noodzaak staan en klampen zich vast aan het wegzinkende oude. De veranderingen voltrekken zich, wanneer men ze te kortzichtig beziet, slechts langzaam en menigeen zal wat thans gebeurt, niet anders dan als een haast ondragelijk schokken der oude wereld zien. Wie thans echter begrijpt, dat hier een nieuwe wereld ontstaat, *moet* ontstaan, wanneer wij Europeanen willen leven, en leven met die waarden des levens, die ons eigen zijn, die heeft de plicht, den nieuwen weg te zoeken en te helpen banen. Het leven is niet te remmen en breekt met geweld baan tot nieuwe vormen. Vormen van grooter dimensie en ruimer beteekenis, dan wij tot nu toe kenden, vormen ook, die tot gemeenschap samenvatten, wat tot nu toe naast elkaar ging. Onze gemeenschap met het Rijk is niet toevallig, maar vindt haar organischen grondslag in onze verbondenheid door gelijken aard, door gelijk ras. Uit dit gevoel eener van ouds bestaande gemeenschap, groeit een nieuw levensgevoel, dat tenslotte een ieder op eenigerlei wijze zal grijpen, ieder tot vorming met eigen stempel zal dwingen. Dit weten van het nieuwe, dat ons tevens eigen is, de wil tot scheppende vernieuwing, die niet in ieder afzonderlijk op dezelfde wijze aan den dag treedt, maar niettemin als levensgevoel van het geheel, van het volk een ieder aan zal pakken en ieder tot een nieuwen levensvorm zal bevleugelen, deze wil en dit weten zou ik als den diepsten

grond van het geweten van een volk willen aanduiden.
Wanneer het Uw bedoeling is, Mijnheer de Rijkscommissaris, dat de Nederlandsche Kultuurraad het kultureele geweten van het Nederlandsche volk zij, zoo kan deze dit slechts zijn, wanneer hij positief tegenover de beslissing van het heden staat. Daardoor wordt ons onze richting aangewezen. Wij zien de gebeurtenissen, die zich voltrekken, niet als „toevallig veranderende tijdsomstandigheden", maar gelooven aan een hoogere leiding, die zich daarin verwerkelijkt. Aan dit inzicht ontleenen wij den moed ook de consequenties te aanvaarden en de verplichting mede te werken, mede te handelen en te leiden. U zult geen concrete plannen van mij verwachten. Wij zullen steeds dat doen, wat ons dienstig schijnt tot het hoogere doel en in overeenstemming met de richting van het geheel. Daardoor hoopt de Nederlandsche Kultuurraad het best het Nederlandsche Volk — en niet dàt alleen! — te dienen. Dat U den Nederlandschen Kultuurraad hebt ingesteld om de belangen der Nederlandsche Kultuur te behartigen, is ons een bewijs, dat gij overtuigd zijt, dat voor het nieuwe Europa een zelfstandige Nederlandsche Kultuur een waardevol en onontbeerlijk bestanddeel zal zijn. Wil heden onzen dank voor Uw bedoelingen en Uw vertrouwen aanvaarden, en onze belofte, dat wij het uiterste zullen doen om te bewijzen, dat Uw meening juist was.
Slechts de toekomst kan dit, ons bewijs brengen. Maar men bewijst tenslotte toch steeds slechts dat, wat men reeds als juist heeft gevoeld en erkend.

In deze overtuiging vatten wij onze taak op, vertrouwend, dat het Nederlandsche Volk, wanneer het eenmaal zijn weg gebaand, zijn plaats in de nieuwe gemeenschap veroverd heeft, den *Führer*, die ons allen die nieuwe wegen wijst en thans het lot van Europa in zijn sterke handen houdt, en U, Mijnheer de Rijkscommissaris, als den voltrekker van zijn wil, dankbaar zal zijn.

Dames en Heeren,

Tenslotte zou ik gaarne nog een enkel woord tot U richten. In de eerste plaats is het mij een genoegen hier de Heeren Commissarissen-Generaal en Secretarissen-Generaal te mogen begroeten en hun de verzekering te geven, dat de Nederlandsche Kultuurraad in alle opzichten zal streven naar een goede samenwerking.
In het bijzonder verheug ik mij ook, hier zoovele medewerkers van den Nederlandschen Kultuur Kring te zien.
Het is al meer dan een jaar geleden, sinds wij voor het eerst bijeenkwamen en er is in dat jaar veel gebeurd. En toch zal het velen te weinig geweest zijn, want niet allen, die zich tot medewerking bereid verklaarden, hebben in dien tijd een passende gelegenheid daartoe kunnen krijgen en juist voor hen zal het vaak moeilijk zijn geweest de stille activiteit van den Kultuur Kring op de juiste waarde te schatten. Van den beginne af aan hebben wij met overtuiging en goeden wil gestreefd naar samenwerking met de bezettende overheid, omdat wij inzagen, dat dit de weg was voor ons volk, op grond van ons verleden, onzen ingeboren aard en met het oog op de toekomst, die wij niet anders dan in een groot Europeesch verband kunnen zien. De grondslag van deze samenwerking als gelijkgerechtigde partners ligt in ons zelfbewustzijn als Nederlanders en de erkenning daarvan door het stamverwante Germaansche Volk der Duitschers, die in het nieuwe Europa de leiding zullen hebben. Wij aanvaarden deze leiding als noodzakelijk, gerechtvaardigd en heilzaam en kunnen dit des te gereeder doen, omdat ons niet eens, maar herhaaldelijk, onze kultureele zelfstandigheid, d.w.z.: ons bestaan als zelfstandig volk is toegezegd.
Wat kon noodzakelijker zijn, dan een orgaan te scheppen, dat, het Nederlandsche kultuurleven vertegenwoordigend, tevens het vertrouwen van het hoogste gezag in ons land bezit. Zoo is, in rustige overweging en zonder overhaasting,

in een sfeer van groeiend en wederzijdsch vertrouwen, de Nederlandsche Kultuurraad ontstaan. Wat de Rijkscommissaris daarmede bedoeld heeft, kan niet duidelijker dan met zijn eigen woorden gezegd worden: het kultureele geweten van het Nederlandsche Volk. Dat wil dus zeggen, dat de Kultuurraad in de allereerste plaats een Nederlandsche instelling is, die, als geweten, een waarschuwende stem kan doen hooren, wanneer Nederlandsche kultuurbelangen bedreigd worden, van welke zijde ook. Deze waarschuwing is plicht. Maar het geweten verhindert niet slechts. Belangrijker zelfs is, dat het aandrijft tot handelen ten goede. Zoo is het ook de plicht van den Kultuurraad, de Nederlandsche kultuur te bevorderen, waar dit slechts mogelijk schijnt. Zijn taak is dus raadgevend in alle opzichten en dat kan ook niet anders, want de uitvoerende macht kan niet gedeeld worden.
Maar anderzijds zijn maatregelen getroffen, dat de raad van den Kultuuraad ook inderdaad gehoord worde en niet lichtvaardig terzijde worde gelegd.
De stem van het Nederlandsche Volk wordt vertegenwoordigd door de leden van den Kultuurraad, die den President met hun raad terzijde staan en op hun beurt weer aanraking met breederen kring kunnen zoeken. Ik weet wel, dat enkelen, die zichzelf als de coryphaeën van de Nederlandsche kultuur beschouwen en door velen ook zoo beschouwd worden, ontbreken. Maar de Kultuurraad is naar andere gezichtspunten en op andere wijze dan door het evenredig kiesrecht samengesteld: de criteria, die hier gegolden hebben, zijn die van de toekomst, niet die van gisteren. Ik weet ook wel, dat enkelen, die ik hier gaarne gezien had, zich uit persoonlijke overwegingen onttrokken hebben aan een gemeenschapstaak, waarvan zij het algemeen belang zeer wel inzien. De tijd zal komen, dat zij dit betreuren. En tenslotte weet ik, dat hier enkelen „schitteren door afwezigheid". Zij hebben wellicht vergeten, dat hun eerste voorgangers, Brutus en Cassius, deze soort van onsterfelijkheid slechts te danken

hebben aan de scherpe pen van Tacitus. Den gang der wereldgeschiedenis zullen deze afwezigen niet ophouden, evenmin als Brutus en Cassius dat gedaan hebben en het is de vraag, of zij ooit hun Tacitus zullen vinden.
Des te meer weet ik te waardeeren, Mijne Heeren Leden van den Nederlandschen Kultuurraad, dat Gij niet geaarzeld hebt, Uw taak in het belang van ons volk en onze kultuur op U te nemen en dat ik op Uw raad mag rekenen. Ik dank U voor Uw bereidwilligheid en Uw verantwoordelijkheidsbesef.
Op den duur zal het noodig zijn, het aantal der leden van dit college uit te breiden, want al behoeven wij ons niet op het allerruimste standpunt ten aanzien van kultuur te stellen en daarbij vrijwel alles onder dak te brengen, wat niet toevallig nog ongerepte natuur is, het veld, dat de Kultuurraad bestrijkt, blijft ook zoo nog ruim genoeg.
De beeldende kunst, de architectuur en de kunstnijverheid, de muziek, de letterkunde, het theater en de dans, de film, de radio, het wetenschappelijk onderzoek, de zorg voor waarden, die in ons volk leven (Volkstumpflege), de monumenten- en natuurbescherming, de heemkunde en het museumwezen — tezamen omvatten zij waarlijk genoeg. Wij hebben niet voor elk onderdeel in den Kultuurraad een specialist noodig, op verschillende gebieden zal in de practijk ook nog moeten blijken, wiens stem het meest verdient gehoord te worden. Wij allen, Mijne Heeren Leden van den Kultuurraad, U en ik, zullen ons het recht voorbehouden, waar ons dit dienstig lijkt, een open oog en een open oor te houden. Ik houd dit voor onze plicht. Wij moeten openstaan voor de verlangens en wenschen, die in ons volk leven. Maar daarmede bedoel ik geenszins, dat ieder daarmede het recht krijgt bij U en mij zijn persoonlijke meeningen te luchten en zijn persoonlijke belangen te bepleiten. Ons criterium moet het algemeen belang blijven.
Daarbij wil ik echter nog een punt in het bijzonder naar voren brengen. Gij, medewerkers van den Nederlandschen

Kultuur Kring, die destijds den moed Uwer overtuiging bezeten hebt, neemt een bijzondere plaats in. Ik heb Uw geduld op een zware proef gesteld, maar ik meen toch te mogen zeggen, dat ik ook in het afgeloopen jaar wie Uwer met moeilijkheden of wenschen tot mij kwam, niet in den steek heb gelaten en gedaan heb, wat mogelijk was. Zeker, in concreto is niet altijd alles, wat wenschelijk is, terstond te verwezenlijken, maar aan goeden wil heeft het mij, dat mag ig geloof ik wel zeggen, niet ontbroken. U ken ik, voor het grootste deel persoonlijk, en deze band zal, hoop ik, ook in de toekomst blijven bestaan. De Nederlandsche Kultuur Kring zal ik ook in de toekomst als een samenbundeling van gelijkgezinden laten bestaan en uitbreiden.

Het is mij een behoefte zijn medewerkers hier thans te danken voor hun steun en hun trouw en hun de verzekering te geven, dat zij in het bijzonder voor hun gedachten en wenschen een open oor bij den Nederlandschen Kultuurraad zullen vinden.